

УДК 027.7:[023.5:005.963]

**ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ КРИВОРІЗЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ)**

**ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ РАБОТНИКОВ БИБЛИОТЕК ВЫСШЕЙ
ШКОЛЫ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ КРИВОРОЖСКОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА)**

**PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY LIBRARIANS (FROM
EXPERIENCE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF KRYVYI RIH PEDAGOGICAL
INSTITUTE OF STATE HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT "KRYVYI RIH
NATIONAL UNIVERSITY")**

Кравченко О. М., Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Кравченко А. Н., Криворожский педагогический институт ГБУЗ «Криворожский национальный университет»

Kravchenko O. M., Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment "Kryvyi Rih National University"

У статті розглянуто досвід підвищення кваліфікації співробітників бібліотеки КПІ, висвітлено проблеми безперервної бібліотечної освіти працівників бібліотек вищої школи.

В статье рассмотрен опыт повышения квалификации сотрудников библиотеки КПИ, освещены проблемы непрерывного библиотечного образования работников библиотек высшей школы.

The article dwells upon professional development experience of the librarians of Kryvyi Rih State Pedagogical Institute. The issues of continuous library education of higher education librarians are discussed.

Ключові слова: бібліотека вищої школи, підвищення кваліфікації працівників бібліотеки, професійні знання, вміння та навички.

Ключевые слова: библиотека высшей школы, повышение квалификации работников библиотеки, профессиональные знания, умения и навыки.

Key words: university library, professional development of librarians, professional knowledge, skills and abilities.

Сучасний стан розвитку суспільства зумовлює необхідність удосконалення всіх соціальних інститутів, переосмислення їхньої суспільної ролі та соціально декларованої мети діяльності. Бібліотеки України відіграють роль культурологічних і просвітницьких інституцій, які сприяють демократичним процесам, інформатизації суспільства, забезпечують права громадян на доступ до інформації та інтелектуальну свободу особистості. Ефективно реалізувати таку місію бібліотеки може лише справжній професіонал, який володіє глибокими фаховими знаннями, комп'ютерними технологіями, здатний до творчих нестандартних рішень.

В умовах реформування освіти за Болонською системою посилилися вимоги до спеціалістів бібліотек, особливо вищих навчальних закладів. Метою професійної діяльності спеціаліста бібліотеки ВНЗ є створення умов всебічного розвитку майбутніх фахівців, забезпечення успішного оволодіння студентами знаннями загальнонаукових, спеціальних та суспільних наук і формування на цій основі цілісного наукового світогляду. Особливістю книгозбірень ВНЗ є те, що вони поєднують у собі інформаційні та освітні функції, володіють достатніми ресурсами і найбільш наближені до своїх користувачів. Для якісного виконання вузівською бібліотекою її основного завдання сприяння навчальному, науковому і виховному процесам необхідний високий професіоналізм, широта кругозору, вміння орієнтуватися в мінливих умовах сьогодення. Сучасний бібліотекар повинен навчати, знати і бути носієм не тільки традиційної бібліотечно-бібліографічної культури, а й володіти сукупністю інформаційних знань, навичками інформаційних технологій, спеціальними психолого-педагогічними знаннями. Саме від їх підготовки і кваліфікації залежатиме успіх роботи в нових інформаційних умовах. Успішність функціонування бібліотеки як центру інформації, соціального інституту зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне інформаційне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, вимагає систематичного вивчення нових технологій. Функціонування будь-якої установи, зокрема бібліотеки, залежить безпосередньо від професійного рівня та особистих якостей її працівників. Тому так гостро постало питання підвищення професійного рівня бібліотекарів.

У бібліотечній літературі термін «підвищення кваліфікації бібліотекарів» тлумачиться як удосконалення професійних знань, навичок і вмінь, підвищення загальноосвітнього рівня відповідно до новітніх досягнень культури, науки й техніки, ознайомлення з передовим бібліотечним досвідом [1]. Головним завданням системи підвищення кваліфікації в бібліотеці ВНЗ є досягнення відповідності між рівнем кваліфікації окремих співробітників і всього колективу бібліотеки та досягненнями сучасної бібліотечної науки і практики.

Бібліотека Криворізького педагогічного інституту використовує різноманітні засоби для формування і розширення професійного світогляду бібліотечних працівників. Це й традиційні, випробувані часом форми, і нові, сучасні, інтерактивні. Однією з найбільш поширених традиційних форм підвищення компетентності, що дозволяє різнобічно і планомірно висвітлювати питання теорії і практики бібліотечної діяльності, є семінари, науково-практичні конференції тощо. Працівники бібліотеки Криворізького педагогічного інституту беруть активну участь у семінарах; регіональних, всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях; нарадах бібліотек, де розглядаються питання діяльності бібліотек ВНЗ у світлі модернізації вищої освіти, інформатизації суспільства.

У 2012 році співробітники бібліотеки КПІ брали участь у:

Семінарі-дискусії «Соціокультурна діяльність: нові форми та технології»; м. Дніпропетровськ, бібліотека Дніпропетровської консерваторії, 18.01.2012 р.

Міжнародному науково-практичному семінарі «Інформаційні ресурси для науки та освіти»; м. Київ, наукова бібліотека Києво-Могилянської академії, 31.01. – 01.02. 2012 р.

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності ВНЗ»; м. Хмельницький, наукова бібліотека Хмельницького національного університету, 15.03. – 16.03. 2012 р. (Лебедюк О.О., зав.науково-методичним відділом, з доповіддю «Науково-дослідна робота як джерело

формування інформаційних потреб студентів»; Дікунова О.А., зав. інформаційно-бібліографічним відділом, з доповіддю «Діалогічна взаємодія бібліотечних фахівців та користувачів бібліотеки ВНЗ як чинник у підвищенні якості освіти»).

Міжнародній науково-практичній конференції бібліотек ВНЗ «Традиції і новації в інформаційному забезпеченні науки та освіти»; м. Симферопіль, наукова бібліотека Таврійського національного університету, 22.05-24.05.2012 р. (Кравченко О.М. – заступник директора бібліотеки , з доповіддю «Підвищення кваліфікації працівників бібліотеки ВНЗ»; Головка Л.В. – зав. відділу комплектування та наукової обробки документів, з доповіддю «Перспективи використання Open Journal Systems у бібліотеках України»).

Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору України»; м. Київ, Державна наукова педагогічна бібліотека ім. В.О.Сухомлинського, 16.09.-18.09.2012 р.

Міській науково-практичній конференції «Діяльність наукової бібліотеки в інформаційному, навчально-виховному та культурному просторі Криворізького національного університету»; м. Кривий Ріг, бібліотека Криворізького педагогічного інституту , 28.09.2012 р. (Віняр Г.М. – директор наукової бібліотеки ДВНЗ «Криворізький національний університет», з доповіддю «Наукова бібліотека Криворізького національного університету як науково-інформаційна та соціально-культурна інфраструктура університету»; Лебедюк О.О. – зав. науково-методичного відділу, з доповіддю «Культурно-просвітницька та методична діяльність бібліотеки Криворізького педагогічного інституту»).

Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми діяльності бібліотек в умовах інформаційного суспільства», м. Львів, наукова бібліотека Національного університету «Львівська політехніка», 25.10.2012 р. (Віняр Г.М. – директор наукової бібліотеки , Лебедюк О.О. – зав. науково-методичного відділу , з доповіддю «Виховний потенціал творчих зустрічей у бібліотеці ВНЗ»; Кравченко О.М. – заступник директора бібліотеки , Грамм О.М. – зав. відділу обслуговування з доповіддю «Етичний аспект культури бібліотечного обслуговування»).

Проте існуюча практика підвищення кваліфікації з виїздом на семінари, конференції тощо не забезпечує реальної актуалізації знань, не завжди орієнтована на вирішення нестандартних бібліотечних ситуацій та недостатньо враховує специфіку бібліотек різних типів і видів. У цих умовах великого значення набуває підвищення кваліфікації співробітників у самій бібліотеці, коли до цього процесу без відриву від виробництва може залучатися практично весь колектив бібліотеки. На переконання І. Макеєвої, бібліотека ВНЗ може й повинна сьогодні виступити навчальним центром безперервної освіти для своїх працівників, вона цілком здатна здійснювати внутрішньобібліотечне підвищення їх кваліфікації [2].

У бібліотеці Криворізького педагогічного інституту діє злагоджена система підвищення кваліфікації, яка передбачає: підвищення професійного рівня співробітників, доведення його до ступеня професійної майстерності; диференційне опанування новітніми технологіями відповідно до функціональної спеціалізації співробітників бібліотеки; підвищення загальнокультурного рівня. Кадровий потенціал бібліотеки Криворізького педагогічного інституту складає 36 співробітників, з них бібліотечну освіту мають лише 28% працівників. У цих умовах функціонування внутрішньобібліотечної системи підвищення кваліфікації, спрямованої на прискорення оволодіння необхідними технологіями, відіграє важливу роль і стає базою в досягненні вищої сходинки професіоналізму. У бібліотеці КПІ робота з підвищення кваліфікації співробітників ведеться в рамках загальнобібліотечного плану. Внутрішньобібліотечна система включає різноманітні форми і методи навчання: школа молодого бібліотекаря, загальнобібліотечні заняття з різних питань бібліотечної справи, стажування нових співробітників у відділах бібліотеки, заняття у структурних підрозділах, огляди професійної літератури, самоосвіта працівників тощо. Підвищення кваліфікації співробітників у межах внутрішньобібліотечної системи здійснюється із застосуванням ефективних форм, заняття проходять у формі лекцій, практичних занять, семінарів, круглих столів тощо. При формуванні груп співробітників і при організації занять дотримуємося принципу диференціації за освітою, стажем роботи, посадою, виконанням функціональних

обов'язків. Для фахівців з бібліотечною освітою, а також для керівного складу бібліотеки Криворізького педагогічного інституту організовано методичні семінари, де розглядаються питання організації технологічних процесів в окремих відділах, впровадження новітніх технологій у практичну діяльність, оволодіння фахівцями технологією моніторингу всіх бібліотечних процесів з метою їх удосконалення, максимального наближення до користувача.

Для бібліотекарів-початківців організована «Школа бібліотекаря», яка розрахована на 3 роки навчання. Мета занять полягає в допомозі бібліотекарю якнайшвидше адаптуватися в колективі, розширенні і поглибленні професійних знань, засвоєнні навичок і вмій практичної роботи. На заняттях розглядаються інноваційні форми і методи роботи, питання підвищення культури обслуговування користувачів, основні бібліотечні процеси. Для прикладу, у 2012 році було проведено 6 занять у рамках «Школи бібліотекаря» на теми: «Нормативно-правове забезпечення функціонування бібліотеки ВНЗ» «Новітні інформаційні технології та автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи», «Культурно-просвітницька діяльність бібліотеки ВНЗ: перспективні напрями роботи», «Бібліотечні класифікаційні системи», «Інноваційні технології в обслуговуванні користувачів», «Маркетинг в бібліотеці». Наприкінці кожного року слухачі «Школи бібліотекаря» здають залік, який приймає комісія, до якої входять провідні спеціалісти бібліотеки.

У бібліотеці КПІ велика увага приділяється самоосвіті. Великий російський бібліотекознавець Є. Сукіасян визначає самоосвіту «як постійний, повсякденний процес аналізу, накопичення і систематизації знань, що відбувається як під час роботи, так і після неї, не пов'язаний з організованими формами навчання і підвищення кваліфікації» [3]. Отже, під самоосвітою слід розуміти керовану самою людиною систематичну пізнавальну діяльність, у процесі якої вона самостійно здобуває, поповнює і вдосконалює свої знання, уміння та навички. Самоосвіта передбачає насамперед вміння орієнтуватися у фаховій літературі, критичне осмислення положень, фактів та висновків, які містяться в цих джерелах і, нарешті, творче застосування самостійно здобутих знань на практиці. Професійне читання має велике значення у становленні фахівця і є неодмінною умовою підвищення кваліфікації бібліотекаря.

Бібліотека КПІ передплачує фахові періодичні видання «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечна планета», «Бібліотечний форум України», «Вісник книжкової палати», «Шкільна бібліотека», «Научные и технические библиотеки», які постійно переглядаються працівниками бібліотеки та використовуються в роботі, у підготовці до занять з підвищення кваліфікації. Періодичні видання заповнюють прогалини у фаховій освіті бібліотекарів. Зазначимо, що для фахового зростання та розширення професійної комунікації вітчизняних бібліотекарів великі можливості надає мережа Інтернет. Електронний всесвіт розширює професійну свідомість бібліотечних фахівців, виводить їх на рівень принципово нового розуміння сучасної бібліотеки як установи, що забезпечує доступ до інформації. Отже, закладаються наукові основи підготовки бібліотекаря як фахівця, для якого робота з ресурсами глобальної мережі є невід'ємним елементом професійної кваліфікації.

Важливою ланкою у професійному розвитку персоналу є також комунікативно-професійні контакти з бібліотечними фахівцями інших регіонів, безпосереднє знайомство з досвідом роботи бібліотек не тільки міста та області, а й всієї країни.

Зазначимо, що робота з організації підвищення кваліфікації працівників бібліотеки КПІ відзначається постійним пошуком і впровадженням інновацій, зумовлених вимогами часу і перспективами розвитку інформаційних технологій. Проте внутрішньобібліотечне підвищення кваліфікації не може розв'язати всіх проблем, що стоять перед бібліотекою, тому необхідно вирішити проблему підготовки і перепідготовки кадрів з урахуванням специфіки роботи бібліотек ВНЗ і створення системи підвищення інформаційно-бібліографічної кваліфікації спеціалістів даних бібліотек на державному рівні. На сучасному етапі, коли реальні можливості розширення штату обмежені, а обсяг і складність завдань, що стоять перед бібліотеками вищої школи, зростають, необхідно також звернути увагу на обґрунтований підбір кадрів як важливий засіб підвищення функціональної ефективності роботи бібліотеки ВНЗ та її окремих підрозділів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Библиотечное дело: Терминологический словарь / сост. И.М. Сулова, Л.Н.Уланова. – М.: Книга, 1986. – 224с.
2. Макеєва І. Методологічні підходи до організації внутрішньо-бібліотечної системи підвищення кваліфікації кадрів бібліотек ВНЗ / І.Макеєва // Бібліотечний вісник. – 2008. – №5. – С.29-34.
3. Сукиасян Э. Р. Библиотечная профессия. Кадры. Непрерывное образование / Э. Р. Сукиасян. – М. : Гранд-Фаир, 2004. – 447 с.